

การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุภายใต้การจัดการ
ของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต

The Development of an Age - Friendly Community under the Management
of the Phuket Elderly Welfare Development Center

ณัฐธิดา หนูจันทร์^{1*} นภัสรพี พงศาปาน¹

Nattida Noojan^{1*}, Napatrapee Phongsapan¹

¹คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

¹Liberal Arts and Management Sciences Prince of Songkla University, Surat Thani Campus

*Corresponding author, e-mail: yj.17092539@gmail.com

Received October 27, 2025; Revised December 3, 2025; Accepted December 8, 2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการจัดการของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ตในการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ และ 2) ศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ด้วยวิธีการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่เทศบาลนครภูเก็ต และผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของพัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต รวม 30 ท่าน โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา และตรวจสอบความถูกต้องโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า

ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต เป็นการบริหารจัดการแบบบูรณาการที่อาศัยความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางเชื่อมโยงนโยบายระดับชาติสู่การปฏิบัติในพื้นที่ พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การบูรณาการของหลายภาคส่วน ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ดังนั้น การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุจึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือ การมีส่วนร่วม และการสนับสนุนทรัพยากรจากทุกภาคส่วนอย่างรอบด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน และ 2) ผลลัพธ์จากการพัฒนาทำให้ผู้สูงอายุได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจ สังคม ตลอดจนด้านคุณภาพชีวิตโดยรวม

คำสำคัญ: การจัดการภาครัฐ การพัฒนาชุมชน ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ

Abstract

This research aimed to 1) study the management of the Phuket Elderly Welfare Development Center in developing an age - friendly community, and 2) examine the outcomes resulting from the development of an age-friendly community. This study employed a qualitative research approach, using in-depth interviews with three key informant groups administrators and staff of the center, administrators and staff of Phuket City Municipality, and elderly participants in the center's activities, totaling 30 participants by purposive sampling. The research instruments included semi-structured in-depth interviews and focus group discussions. The data were analyzed with content analysis and validated with triangulation design model.

The findings revealed that 1) the operations of the Phuket Elderly Welfare Development Center are conducted through an integrated management approach, relying on cooperation and participation from relevant sectors. The center serves as a central mechanism, linking national policies to local practices while promoting continuous participation of the elderly in development processes. The integration of multiple sectors also contributes to creating an environment conducive to the elderly's quality of life. Therefore, the development of an age-friendly community requires comprehensive collaboration, active participation, and resource support from all sectors to sustainably enhance the quality of life of the elderly. 2) Additionally, development outcomes demonstrate that older adults benefit from participation in diverse activities that address their physical, mental, and social needs, leading to an overall improvement in quality of life.

Keywords: Public management, Community development, Age-friendly community, Phuket Elderly Welfare Development Center

บทนำ

ประเทศไทยมีสัดส่วนผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป มากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจัดเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุสะท้อนถึงความสำเร็จของระบบสาธารณสุข และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น แต่ขณะเดียวกันก็ส่งผลให้เกิดความท้าทายใหม่ในด้านเศรษฐกิจสังคม เนื่องจากประชากรวัยแรงงานลดลง และภาระการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2565) โดยมีปัญหาที่มักพบ คือ ผู้สูงอายุจำนวนมากประสบภาวะเจ็บป่วยเรื้อรัง มีข้อจำกัดในการเคลื่อนไหว ขาดรายได้ที่มั่นคง มีภาวะโดดเดี่ยวทางสังคม ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยตรง (กรมสุขภาพจิต, 2564) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ที่เกิดขึ้น ภาครัฐจึงได้กำหนดให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นวาระแห่งชาติ ผ่านยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560-2579) แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566-2580) ที่มุ่งให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีพึ่งพาตนเองได้ และมีศักดิ์ศรีในสังคม (กระทรวงสาธารณสุข, 2560) ทั้งนี้การพัฒนาย่างยั่งยืนในยุคสังคมสูงวัย ต้องอาศัยการบูรณาการจากหลายภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อสร้างระบบสวัสดิการดูแลสิ่งแวดล้อมที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุในทุกมิติ

เทศบาลนครภูเก็ตเป็นพื้นที่เมืองที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และประชากรอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวอาจส่งผลให้ผู้สูงอายุประสบปัญหาการเข้าถึงพื้นที่สาธารณะที่เหมาะสม บริการสุขภาพ และโอกาสในการมีส่วนร่วมทางสังคม หากไม่มีการวางแผนพัฒนาที่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ อาจนำไปสู่ความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพชีวิตในระยะยาว (เทศบาลนครภูเก็ต, 2567) ซึ่งแนวคิด “ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” ได้ถูกนำมาปรับใช้ในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นการปรับสภาพแวดล้อม โครงสร้างพื้นฐาน และระบบสนับสนุนเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปลอดภัย มีอิสระ และมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ (กรมอนามัย, 2565) เทศบาลนครภูเก็ตในฐานะหน่วยงานใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด มีภารกิจสำคัญในการจัดสวัสดิการ พัฒนาพื้นที่สาธารณะ รวมถึงการสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในท้องถิ่น

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2007) ได้เสนอแนวคิดหนึ่งเพื่อผู้สูงอายุที่เรียกว่า “Age-Friendly Cities and Communities” หรือ “ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดระดับนานาชาติ ที่มุ่งให้ทุกชุมชนปรับตัวให้เอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 8 ด้าน ได้แก่ พื้นที่กลางแจ้ง อาคาร การคมนาคมขนส่ง ที่อยู่อาศัย การมีส่วนร่วมทางสังคม การเคารพ และยอมรับผู้สูงอายุ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร บริการสาธารณสุขที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ แนวคิดนี้เน้นให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนา การตัดสินใจในชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวัย เพื่อเป็นการลดช่องว่างทางสังคม นอกจากนี้ แนวคิด “สูงอายุอย่างมีคุณภาพ” (Active Aging) ของ WHO (2002) ยังได้เน้นให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี มีส่วนร่วมในสังคม มีความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (SDG 3,10 และ 11) ที่มุ่งสร้างเมืองชุมชนที่ยั่งยืน มีความเท่าเทียมต่อทุกช่วงวัย การขับเคลื่อนแนวคิดดังกล่าวในประเทศไทย เป็นแนวทางที่ได้รับการส่งเสริมผ่านยุทธศาสตร์ระยะยาวของกรมกิจการผู้สูงอายุ (2566) ที่เน้น “การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” โดยใช้กลไกภาครัฐและท้องถิ่นเป็นฐานในการดำเนินงาน ช่วยสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน เพื่อปรับระบบบริการให้ตอบสนองต่อสังคมสูงวัยอย่างเป็นรูปธรรม

ในบริบทของจังหวัดภูเก็ตซึ่งเป็นจังหวัดท่องเที่ยวระดับโลก มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว และยังมีประชากรแฝงจำนวนมาก ทำให้โครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง และมีความซับซ้อน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของช่วงวัย โดยเฉพาะกลุ่มผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องถึงร้อยละ 22.7 ของประชากรทั้งหมด ในปี พ.ศ. 2567 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567) โดยมีปัญหาที่พบในพื้นที่ คือ ผู้สูงอายุบางส่วนอาศัยอยู่ลำพัง ขาดการดูแลจากครอบครัว ประสบปัญหาสุขภาพเรื้อรัง หรือปัญหาการเข้าถึง

ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต ซึ่งสังกัดกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงมีบทบาทสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ กิจกรรมโรงเรียนผู้สูงอายุ การฝึกอาชีพ การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การออกแบบสิ่งแวดล้อมในชุมชนให้เหมาะสมกับผู้สูงอายุ รวมถึงการพัฒนาอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการดูแลเชิงพื้นที่อย่างต่อเนื่อง (ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต, 2568) นอกจากนี้ศูนย์ฯ ยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางบูรณาการความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลนครภูเก็ต ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนา “ชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” ผ่านการปรับปรุงสภาพแวดล้อม เช่น ทางเดินเท้า ทางลาด ลานกิจกรรมกลางแจ้ง และพื้นที่พละของผู้สูงอายุ รวมถึงการใช้เทคโนโลยี ระบบสารสนเทศ เพื่อเก็บข้อมูลสุขภาพรายบุคคล ซึ่งเป็นตัวอย่างของการบริหารจัดการภาครัฐเชิงบูรณาการในระดับพื้นที่ที่มีประสิทธิภาพ

จากบริบทดังกล่าว การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์ “การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ภายใต้การจัดการของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต” เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแนวทางการจัดการภาครัฐในการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่ ที่ยึดผู้สูงอายุเป็นศูนย์กลาง ทั้งในด้านกระบวนการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ และชุมชนโดยรอบ ผลการศึกษานี้คาดว่าจะช่วยสร้างองค์ความรู้เชิงวิชาการที่สามารถต่อยอดเป็นแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาเมือง และชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในระดับประเทศ อีกทั้งยังช่วยยืนยันคุณค่าของการบริหารจัดการภาครัฐแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่มุ่งให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี มีคุณภาพ ในการเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไทยในยุคสังคมสูงวัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ตในการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ
2. เพื่อศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการและผลลัพธ์ของการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในพื้นที่ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต และเทศบาลนครภูเก็ต

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในครั้งนี้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง รวมทั้งสิ้น 30 ท่าน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 1.1 กลุ่มผู้บริหารและบุคลากรของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต จำนวน 9 ท่าน
- 1.2 กลุ่มผู้บริหารและบุคลากรของเทศบาลนครภูเก็ต จำนวน 6 ท่าน

1.3 กลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต จำนวน 15 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ชุด ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 1 สำหรับผู้บริหารและบุคลากรของพัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต และเทศบาลนครภูเก็ต ที่มุ่งเน้นคำถามเกี่ยวกับกระบวนการจัดการ การประสานงาน และผลลัพธ์ในระดับชุมชน

2.2 แบบสัมภาษณ์ชุดที่ 2 สำหรับกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมของพัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต โดยมุ่งเน้นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ตรง ความพึงพอใจ คุณภาพชีวิต และอุปสรรคในการเข้าร่วม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในช่วงเดือนกันยายน พ.ศ.2568 โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่ม ควบคู่กับการบันทึกเสียงและการจดบันทึกภาคสนาม

4. การวิเคราะห์ข้อมูลและการตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ซึ่งได้ตรวจสอบความถูกต้อง โดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากหลายแหล่ง ได้แก่ เอกสารทางราชการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วารสารวิชาการ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนและมีความน่าเชื่อถือ

5. จริยธรรมการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้ผ่านการอบรมด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ตามมาตรฐานสากล GCP online training (computer-based) “แนวทางการปฏิบัติการวิจัยทางคลินิกที่ดี (ICH-GCP: E6(R2))” ซึ่งครอบคลุมถึงสิทธิของผู้ให้ข้อมูล พร้อมทั้งขออนุญาตและได้รับความยินยอมอย่างเป็นทางการ ข้อมูลที่ได้จะนำเสนอเป็นภาพรวมโดยไม่เปิดเผยตัวบุคคล เพื่อป้องกันผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล การดำเนินงานเป็นไปด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และนำเสนอผลตรงตามข้อเท็จจริง เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่มีคุณภาพและน่าเชื่อถือ

ผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้มีเป้าหมายสำคัญในการทำความเข้าใจรูปแบบการจัดการ และผลลัพธ์จากการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ตในการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของศูนย์ฯ ในการบูรณาการจัดการทรัพยากร ความรู้ และความร่วมมือจากหลากหลายภาคส่วน เพื่อสร้างระบบสนับสนุนที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน โดยการดำเนินงาน มิได้จำกัดอยู่เพียงการจัดกิจกรรม แต่ยังครอบคลุมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การวางแผนงานที่มีเป้าหมายระยะยาวอย่างยั่งยืน

1. ผลการศึกษาการจัดการของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นในการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ พบว่า บทบาท หน้าที่ ความรับผิดชอบของบุคลากรของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ และเทศบาลนครภูเก็ตในการดำเนินงานเพื่อผู้สูงอายุ บุคลากรของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเกิดมีบทบาทหลักในการวางแผนออกแบบการดำเนินกิจกรรม ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม หน้าที่หลักประกอบด้วย การให้คำปรึกษา ดูแลติดตามผลสุขภาพ การจัดกิจกรรมส่งเสริมทักษะชีวิต กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมทางสังคม ที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับชุมชน นอกจากนี้บุคลากรของศูนย์ฯ ยังมีหน้าที่ในการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาสังคม เพื่อให้บริการโครงการต่าง ๆ ที่ครอบคลุมอย่างเหมาะสมกับผู้สูงอายุทุกกลุ่ม สำหรับเทศบาลนครภูเก็ต บุคลากรมีบทบาทสนับสนุนในด้านนโยบาย การจัดสรรงบประมาณ การอำนวยความสะดวกด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การจัดพื้นที่ออกกำลังกาย การจัดถนนทางเดินที่ปลอดภัย การสนับสนุนด้านโลจิสติกส์และทรัพยากรบุคคล นอกจากนี้เทศบาลยังร่วมในการวางแผนโครงการกิจกรรม เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายสาธารณะ เป้าหมายการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ทำให้การดำเนินงานมีความต่อเนื่องและยั่งยืน ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“ศูนย์มีหน้าที่สำคัญในการวางแผนบริหารโครงการที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ดูแลกลุ่มที่เปราะบาง รวมทั้งจัดกิจกรรมทางสังคมเพื่อเสริมบทบาท เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมกับสังคมอย่างต่อเนื่อง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 1, 7, 8)

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานในขั้นตอนการวางแผนโครงการกิจกรรมเพื่อผู้สูงอายุทางเทศบาล มีการร่วมมืออย่างใกล้ชิดตั้งแต่ขั้นตอนการวิเคราะห์ความต้องการ การระบุปัญหา และการกำหนดเป้าหมายโครงการ โดยศูนย์ฯ ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลจากผู้สูงอายุและชุมชน เช่น ความต้องการด้านสุขภาพ การเข้าถึงบริการ และความสนใจในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาวางแผนกิจกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ในขณะที่เทศบาลมีบทบาทในการให้คำปรึกษาเรื่องความเหมาะสมของโครงการต่อสภาพชุมชน การจัดสรรทรัพยากร การบูรณาการโครงการให้สอดคล้องกับนโยบายท้องถิ่น การมีส่วนร่วมนี้ยังครอบคลุมการประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ การจัดประชุมร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น ผู้นำชุมชน องค์กรสาธารณสุข และครอบครัวผู้สูงอายุ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมมีความรอบคอบ และยังสามารถตอบสนองต่อความต้องการที่แท้จริง ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“การจัดโครงการของศูนย์ฯ เป็นการทำงานร่วมกับเทศบาล และหน่วยงานต่าง ๆ โดยนำข้อมูลผู้สูงอายุ สุขภาพ และโภชนาการ มาประกอบ เพื่อให้แผนตรงกับความต้องการจริง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 1, 2, 3)

การประสานงานมีการทำงานร่วมกันระหว่างศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเกิดกับเทศบาลนครภูเก็ต การทำงานร่วมกันเป็นลักษณะเครือข่ายแบบบูรณาการ โดยมีการประชุมประจำเดือนหรือรายไตรมาส เพื่อวางแผนกิจกรรม การจัดสรรงบประมาณ การติดตามผลการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างใกล้ชิด เช่น ข้อมูลผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม ปัญหาอุปสรรคที่พบ มีความต้องการใหม่ๆ ของชุมชน การประสานงานนี้ช่วยลดความซ้ำซ้อนของกิจกรรม ทำให้ทรัพยากรถูกใช้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาชุมชนที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“การทำงานร่วมกับเทศบาลมีประสิทธิภาพ ทั้งการจัดสถานที่ งบประมาณ การแลกเปลี่ยนข้อมูล แต่หากมีเจ้าหน้าที่ประจำหรือระบบฐานข้อมูลกลาง จะช่วยให้การประสานงานรวดเร็วและราบรื่นยิ่งขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 4, 5, 6)

การสนับสนุนด้านทรัพยากรของหน่วยงานในการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ทรัพยากรที่สนับสนุนโดยศูนย์ฯ และเทศบาลนครภูเก็ตประกอบด้วย บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการดูแลผู้สูงอายุ งบประมาณสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ พื้นที่จัดกิจกรรม สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ เช่น อุปกรณ์ออกกำลังกายพื้นที่พักผ่อน และอุปกรณ์การเรียนรู้ นอกจากนี้ยังมีการสนับสนุนด้านเทคนิค เช่น การให้ความรู้เรื่องโภชนาการ สุขภาพจิต การบริหารจัดการกิจกรรม เพื่อสร้างแรงจูงใจ การสนับสนุนเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น ทำให้กิจกรรมที่จัดขึ้นมีคุณภาพจึงสร้างความพึงพอใจให้กับผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“ศูนย์ฯ ขับเคลื่อนกิจกรรมด้วยงบประมาณส่วนกลาง บุคลากรประจำ และอาสาสมัคร แต่เนื่องจากทรัพยากรจำกัด จึงต้องจัดลำดับความสำคัญ เพื่อร่วมมือกับทางเทศบาล และหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อเติมเต็มการทำงาน” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 1, 2, 3)

ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด ในการดำเนินงานที่ส่งผลต่อการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ แม้ว่าศูนย์ฯ และเทศบาลนครภูเก็ตจะมีความร่วมมืออย่างเข้มแข็ง แต่ก็ยังพบอุปสรรคหลายประการ เช่น การสื่อสารข้อมูล กิจกรรมที่ยังไม่ทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุบางรายไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม การเดินทางไม่สะดวก โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่พักอาศัยห่างจากศูนย์ฯ หรือไม่มีพาหนะส่วนตัว รวมถึงการขาดการสนับสนุนจากครอบครัว บางกรณีปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ และจำนวนบุคลากร ยังทำให้กิจกรรมบางประเภทจัดได้ไม่บ่อยครั้ง ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“ปัญหาหลักของศูนย์ฯ ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ บุคลากรน้อย ระบบเอกสารล่าช้า การเข้าถึงกิจกรรมของผู้สูงอายุจำกัด ขาดความเข้าใจในชุมชนยังไม่เต็มที่ วิธีแก้คือปรับแผนงานประสานงานกับหน่วยงานอื่น นำเทคโนโลยีมาใช้ และจัดกิจกรรมใกล้ชุมชนมากขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 1, 2, 3, 4)

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม มีการตอบรับต่อกิจกรรมหรือบริการที่ได้รับมากขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีคุณภาพชีวิตดีขึ้นในหลายด้านทั้งร่างกาย จิตใจ และสังคม โดยสามารถทำกิจวัตรประจำวันได้สะดวกขึ้น มีสุขภาพกายแข็งแรงขึ้น รู้สึกมีความสุข ลดความเหงา ทำให้เกิดความพึงพอใจในการเข้าสังคม มีการตอบรับของผู้สูงอายุต่อกิจกรรม ส่งผลทำให้บริการของศูนย์ฯ เป็นไปในเชิงบวก ผู้สูงอายุกล่าวว่ารู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรม มีความมั่นใจในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“ผลจากโครงการพบว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพกายและจิตใจดีขึ้น ออกกำลังกาย และเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น มีความมั่นใจ บางคนกลับมาบิณฑบาตในชุมชนทำให้คุณภาพชีวิตโดยรวมดีขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 1, 2, 3, 4)

ผลลัพธ์ของการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุต่อชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผลลัพธ์สำคัญที่เกิดขึ้นคือ ชุมชนเริ่มมีความเอื้อต่อผู้สูงอายุมากขึ้นทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน การจัดพื้นที่สาธารณะ การสร้างกิจกรรมทางสังคม การร่วมมือกัน การมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์ฯ และเทศบาลนครภูเก็ต สามารถพัฒนากระบวนการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น มีเครือข่ายการประสานงานที่เข้มแข็ง และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุได้ครอบคลุมมากขึ้น ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“ผลลัพธ์แสดงว่าผู้สูงอายุมีสุขภาพกาย และจิตใจดีขึ้น มีความมั่นใจ มีส่วนร่วมกิจกรรมชุมชนมากขึ้น พร้อมทั้งชุมชนให้การสนับสนุนเพิ่มขึ้น” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายชื่อที่ 1, 2, 3, 4)

ทิศทางการดำเนินงานในอนาคตเพื่อการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในจังหวัดภูเก็ต การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ควรเน้นการสร้างกิจกรรมที่หลากหลาย สร้างความยืดหยุ่น เพื่อรองรับความต้องการของผู้สูงอายุทุกกลุ่ม การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะเฉพาะด้านเพื่อดูแลผู้สูงอายุ การสนับสนุนงบประมาณ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพิ่มเติม เช่น พื้นที่ออกกำลังกาย ปรับปรุงทางเดิน ปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย รวมถึงการพัฒนาเครือข่าย การประสานงานระหว่างหน่วยงานและชุมชน ให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อให้ชุมชนภูเก็ตเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนที่เอื้อต่อผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“ผู้ให้ข้อมูลต้องการให้ศูนย์ฯ ทำงานร่วมกับเทศบาล และชุมชนอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมตอบโจทย์ผู้สูงอายุทุกด้าน และเชื่อมโยงหน่วยงานต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายชื่อที่ 1, 2, 3, 4)

2. ผลการศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ผลลัพธ์ที่ได้จากกลุ่มผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมภายในศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ตพบว่า ผู้สูงอายุได้รับการเข้าร่วมกิจกรรมที่มีความหลากหลาย ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพร่างกาย สุขภาพจิตใจและสังคม ตลอดจนด้านคุณภาพชีวิตโดยรวม ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

ประการแรกในด้านสุขภาพร่างกาย ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การออกกำลังกาย โยคะ เดินเพื่อสุขภาพ การออกกำลังกายแบบกลุ่ม ต่างรายงานมาว่า ร่างกายมีความแข็งแรงมากขึ้น เคลื่อนไหวคล่องตัวกว่าเดิม ลดอาการเจ็บป่วยเล็กน้อยที่เคยเกิดขึ้น เช่น ปวดหลัง ปวดข้อ และอาการเหนื่อยง่าย ผู้สูงอายุหลายคนยังสะท้อนว่า การมีกิจกรรมที่ต่อเนื่องและทำอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ตนเองมีวินัยด้านการดูแลสุขภาพมากขึ้น เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวัน เช่น การเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การพักผ่อนอย่างเพียงพอ สิ่งเหล่านี้ช่วยป้องกันโรคเรื้อรัง และส่งเสริมให้สุขภาพโดยรวมมีความสมบูรณ์แข็งแรงมากขึ้น

ประการที่สองในด้านสุขภาพจิตใจและอารมณ์ ผลการศึกษพบว่า ผู้สูงอายุรู้สึกมีความสุขมากขึ้น เมื่อได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น กิจกรรมฝึกสมอง การเล่นเกมฝึกความจำ งานศิลปะ หรือการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในกลุ่มกิจกรรม กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกผ่อนคลาย ลดความเครียด และลดความวิตกกังวล ที่อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย หรือสภาวะภาพ

ทางครอบครัวในช่วงวัยนี้ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้สูงอายุเกิดความมั่นใจในความสามารถของตนเองมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อได้รับการยอมรับคำชื่นชมจากเพื่อนหรือผู้ดูแล ส่งผลให้เกิดแรงจูงใจในการใช้ชีวิตประจำวัน สร้างความหมายใหม่ให้กับชีวิตในวัยเกษียณ

ประการที่สามในด้านสังคม การเข้าร่วมกิจกรรมในศูนย์ฯ ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสพบปะ พูดคุย สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ใหม่ ๆ การได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนรุ่นเดียวกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกไม่โดดเดี่ยว ลดความเหงา และลดความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้า ขณะเดียวกันกิจกรรมที่เปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้พบปะกับคนรุ่นใหม่ เช่น การทำกิจกรรมจิตอาสาในชุมชนหรือกิจกรรมระหว่างวัย ยังช่วยสร้างความเข้าใจ มีการยอมรับระหว่างวัย เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองยังคงมีบทบาท มีความสำคัญ และเป็นที่ต้องการของสังคม

ประการที่สี่ในด้านคุณภาพชีวิต โดยรวมผู้สูงอายุส่วนใหญ่สะท้อนว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมของศูนย์ฯ ทำให้ชีวิตประจำวันของตนเองมีคุณค่า และมีความหมายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการมีสุขภาพกายที่ดีขึ้น การมีจิตใจที่ร่าเริงแจ่มใส หรือการมีเพื่อนผ่านทางเครือข่ายสังคมที่ช่วยเกื้อหนุนกัน สิ่งเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อความรู้สึกเป็นสุข (Well-being) การดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีในบ้านปลายชีวิต อีกทั้งยังช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น ลดการเป็นภาระของครอบครัวและสังคม

ประการที่ห้าในด้านอุปสรรค ข้อจำกัด แม้ว่าผู้สูงอายุจะได้รับประโยชน์จากกิจกรรมมากมาย แต่ก็ยังมีข้อสังเกตว่า มีอุปสรรคบางประการที่ควรได้รับการแก้ไข เช่น การสื่อสารข้อมูลข่าวสาร ที่บางครั้งไม่ทั่วถึงทำให้ผู้สูงอายุบางคนพลาดโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม การเดินทางที่ไม่สะดวกสบาย หรือขาดระบบขนส่งที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ รวมถึงการขาดการสนับสนุนจากครอบครัว ในบางกรณีสิ่งเหล่านี้ทำให้การเข้าถึงกิจกรรมไม่ครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุทั้งหมดในพื้นที่ และจำเป็นต้องมีการปรับปรุงระบบสนับสนุนให้ดียิ่งขึ้น

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า กิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ตจัดขึ้นนั้น ไม่เพียงส่งผลดีต่อสุขภาพกาย และจิตใจ ของผู้สูงอายุ แต่ยังช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคม ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน แม้จะยังมีข้อจำกัดบางประการที่ต้องพัฒนา แต่โดยรวมถือว่าการจัดการกิจกรรมของศูนย์ฯ มีประสิทธิภาพสูง สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในพื้นที่ อื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้ส่วนหนึ่งจากการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

“ผู้สูงอายุรู้สึกปลอดภัย และอุ่นใจในชุมชน เนื่องจากมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ไฟฟ้าสว่าง มีเจ้าหน้าที่ดูแลดี การเข้าร่วมชมรม และกิจกรรมทำให้มีเพื่อน มีความสัมพันธ์ทางสังคม สุขภาพกาย สุขภาพใจดีขึ้น มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน แต่ยังมีความต้องการให้กิจกรรมเหมาะสมกับสภาพร่างกาย การสนับสนุนการเข้าถึงพื้นที่ต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนากิจกรรมครอบคลุมทุกด้าน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณค่า มีส่วนร่วม และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง” (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรายที่ 1, 2, 3, 5)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการศึกษาการจัดการของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเกิดในการพัฒนาชุมชน ที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ พบว่า การบริหารจัดการของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุเกิดมีลักษณะเป็นการทำงานแบบบูรณาการและมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งช่วยให้เกิดระบบการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ทั้งนี้เพราะศูนย์ฯ ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางที่เชื่อมโยงนโยบายระดับประเทศ กับการปฏิบัติในระดับพื้นที่ โดยมีการสร้างเครือข่ายการทำงานระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกันในหลายภาคส่วน และกลุ่มผู้สูงอายุในลักษณะของ “การบริหารแบบเครือข่าย” (Network Governance) ที่เน้นความร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน การบริหารที่เป็นความร่วมมือระหว่างกันของหน่วยงาน ไม่ใช่ลำดับชั้นแบบราชการดั้งเดิม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Denhardt & Denhardt (2000) ที่เสนอว่า การบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Service) ควรมุ่งเน้นการสร้างคุณค่าร่วม (Public Value) และการมีส่วนร่วมของประชาชนมากกว่าการควบคุมจากส่วนกลาง อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาชุมชน ของ Chaskin (2001) ที่เน้นการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชน ให้สามารถจัดการตนเองได้ ซึ่งในกรณีของศูนย์ฯ พบว่า การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในการวางแผนและจัดกิจกรรมเอง เช่น การออกแบบหลักสูตรในโรงเรียนผู้สูงอายุหรือการจัดตลาดนัดผู้สูงอายุ ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และเพิ่มพลังทางสังคม (Social Empowerment) ให้กับผู้สูงอายุในพื้นที่ การเป็นสังคมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุอย่างแท้จริง แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด “การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-Friendly Community)” ของ World Health Organization (2007) ซึ่งให้ความสำคัญกับการออกแบบสภาพแวดล้อม สังคม และระบบบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ

ผลการศึกษาผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ พบว่า การพัฒนาชุมชน ที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ (Age-Friendly Community) ภายใต้การจัดการของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุ เกิดได้ส่งผลลัพธ์ที่เป็นบวกต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ผู้สูงอายุ มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ครอบคลุมทั้งด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดโดยศูนย์ฯ ทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและมีบทบาทในชุมชน การเกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัยยังช่วยลดภาวะโดดเดี่ยวทางสังคม ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในยุคสังคมสูงวัย ทั้งนี้ เป็นเพราะกิจกรรม ที่จัดขึ้นมีลักษณะเปิดพื้นที่ให้ผู้สูงอายุได้แสดงศักยภาพ เช่น การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การฝึกอาชีพ และการเป็นอาสาสมัครในชุมชน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิด Active Ageing ขององค์การอนามัยโลก ที่มุ่งส่งเสริมสุขภาพ การมีส่วนร่วม ความมั่นคง ความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี (World Health Organization, 2002) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของโครงการ “วัดบันดาลใจ” ที่ศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งพบว่าการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีส่วนช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุทั้งในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม (พระมหาณชพงศ์ และคณะ, 2567) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของสุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน (2560) พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุ มีแนวโน้มช่วยสร้างความรู้สึกรู้สึกคุณค่าในตนเอง

และลดความรู้สึกโดดเดี่ยวทางสังคม ผลการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต จึงไม่เพียงแต่ยกระดับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังเป็นต้นแบบของ “การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” ที่เน้นความร่วมมือระหว่างภาครัฐและชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งสามารถต่อยอดเป็นแนวทางเชิงนโยบายในการพัฒนาเมืองและชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยได้อย่างยั่งยืน

สรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การดำเนินงานของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ตมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน “การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ” ผ่านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาสังคม และชุมชน โดยมีกระบวนการบริหารจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วม การสร้างเครือข่าย และการออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุอย่างรอบด้าน ทั้งด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ สังคม และคุณภาพชีวิตโดยรวม ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมสะท้อนถึงความรู้สึกมีคุณค่า ลดความโดดเดี่ยว และมีแรงจูงใจในการใช้ชีวิตประจำวันมากขึ้น ขณะที่หน่วยงานภาครัฐและชุมชนสามารถพัฒนาระบบบริการ และโครงสร้างพื้นฐานให้เอื้อต่อผู้สูงอายุได้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้ แนวทางการดำเนินงานของศูนย์ฯ สอดคล้องกับแนวคิด “การบริหารภาครัฐแนวใหม่” ที่มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าร่วม และการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมถึงแนวคิด “การพัฒนาชุมชน” ที่เน้นการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชน ตลอดจนแนวคิด “Age-Friendly Community” และ “Active Ageing” ขององค์การอนามัยโลก ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อผู้สูงอายุ ผลลัพธ์ของการดำเนินงานจึงไม่เพียงส่งเสริมสุขภาวะ และคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเท่านั้น แต่ยังเป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมและยั่งยืน สามารถต่อยอดเป็นแนวทางเชิงนโยบายระดับท้องถิ่น และระดับประเทศในการขับเคลื่อนสังคมไทยสู่ความเป็น “สังคมสูงวัยอย่างมีคุณภาพ” ได้ในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนประเด็นสำคัญหลายประการที่สามารถนำไปใช้ปรับปรุงการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพของการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐในหลายมิติ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดทิศทาง และส่งเสริมการดำเนินงานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ดังนี้

1.1 หน่วยงานราชการส่วนกลาง กรมกิจการผู้สูงอายุ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการทำงานแบบบูรณาการ โดยจัดทำกรอบงบประมาณที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์ฯ และเทศบาลฯ เพื่อสร้างความยั่งยืนของโครงการ

1.2 หน่วยงานด้านการวางผังเมืองและสาธารณสุข ควรกำหนดนโยบายการปรับปรุงพื้นที่

สาธารณะ ให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ (Universal Design) เช่น การปรับปรุงทางเท้า การติดตั้งราวจับ และการสนับสนุนระบบขนส่งมวลชนที่ผู้สูงอายุเข้าถึงได้ เพื่อแก้ปัญหาอุปสรรคในการเดินทาง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จากผลการศึกษาพบว่า การดำเนินงานในด้านของการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ จะประสบความสำเร็จได้ ต้องอาศัยการดำเนินงานเชิงปฏิบัติที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และความต้องการของผู้สูงอายุโดยตรง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต และเทศบาลนครภูเก็ต ควรพัฒนาระบบการสื่อสารและประชาสัมพันธ์กิจกรรมเชิงรุกให้ทั่วถึงมากขึ้น โดยใช้ช่องทางที่หลากหลาย การประกาศผ่านผู้นำชุมชน รถประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ข้อมูลเข้าถึงผู้สูงอายุกลุ่มที่ไม่ได้ใช้เทคโนโลยี

2.2 ควรออกแบบกิจกรรมเชิงรุก หรือ กิจกรรมเคลื่อนที่ (Mobile Unit) เพื่อส่งเสริมสำหรับผู้สูงอายุ กลุ่มเปราะบางหรือกลุ่มติดบ้าน (Home-bound) ที่ไม่สามารถเดินทางมาเข้าร่วมกิจกรรมที่ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ตได้ เพื่อลดช่องว่างในการเข้าถึงบริการ

2.3 ควรสร้างความเข้าใจกับครอบครัวและชุมชน ผ่านเวทีประชาคม ถึงประโยชน์ของการที่ผู้สูงอายุ ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม เพื่อลดอุปสรรคจากการขาดการสนับสนุนจากครอบครัว

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

จากผลการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยตระหนักว่าการพัฒนาชุมชนที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ยังมีประเด็นที่ควรได้รับการสำรวจและวิเคราะห์เพิ่มเติม เพื่อขยายองค์ความรู้ให้ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งในด้านแนวทางการจัดการและผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเสนอข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ดังนี้

3.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่จำกัด การวิจัยในอนาคตจึงควรเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อประเมินผลกระทบของคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในภาพรวม หรือศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมและกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วม

3.2 ควรมีการวิจัยเชิงลึกเพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการไม่เข้าร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุ เช่น ปัญหาจากครอบครัว ทัศนคติส่วนตัว เพื่อนำไปออกแบบกระบวนการชักชวนที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.3 ควรมีการวิจัยติดตามผลในระยะยาว เพื่อประเมินความยั่งยืนของผลลัพธ์ต่อสุขภาพกายและจิตใจของผู้สูงอายุ ตลอดจนใช้ผลการติดตามเป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาโครงการหรือกิจกรรมต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ พ.ศ. 2566–2570. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

กรมสุขภาพจิต. (2564). รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตผู้สูงอายุไทย ปี 2564. สืบค้น 2568, สิงหาคม 15, จาก <https://dmh-elibrary.org/items/show/1298>.

- กรมอนามัย. (2565). *แนวทางการขับเคลื่อนเมืองเป็นมิตรกับผู้สูงอายุในประเทศไทย*. กระทรวงสาธารณสุข.
- กระทรวงสาธารณสุข. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560–2579)*.
 สืบค้น 2568, กรกฎาคม 8, จาก
<https://spd.moph.go.th/wp-content/uploads/2022/09/Ebookmoph20.pdf>.
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2565). *รายงานสถานการณ์สุขภาพประเทศไทย พ.ศ. 2565*. สืบค้น 2568, สิงหาคม 10, จาก
<https://spd.moph.go.th/thailand-health-situation-report/>.
- เทศบาลนครภูเก็ต. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566 – 2570)*. เทศบาลนครภูเก็ต.
- พระมหาณัฏฐพงศ์, พระครูพิลาศธรรมากร (ณัฐพล ประชุมหะ), สมบูรณ์ ตาสนธิ และอำนาจ ชัดวิชัย.
 (2567). การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของโครงการวัดบันดาล
 ใจ. *วารสารปณิธาน*, 20(1), 40–61.
- ศูนย์พัฒนาสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุภูเก็ต. (2568). *รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568*.
 สืบค้น 2568, สิงหาคม 10, จาก th1747129999-240_0.pdf.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *การสำรวจประชากรผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2567 ระดับจังหวัด*.
 สืบค้น 2568, กรกฎาคม 10, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20250103144326_4137.pdf.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *สถิติประชากรสูงอายุของประเทศไทย พ.ศ. 2567*. สืบค้น 2568,
 กรกฎาคม 10, จาก https://www.nso.go.th/nsoweb/storage/survey_detail/2025/20241209145003_27188.pdf.
- สุวิมลรัตน์ รอบรู้เจน. (2560). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางสังคมกับความรู้สึกรักคุณค่าในตนเองของผู้สูงอายุ
 ในเขตเมือง. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 25(2), 87–100.
- Chaskin, R. J. (2001). Building community capacity: A definitional framework and case studie
 from a comprehensive community initiative. *Urban Affairs Review*, 36(3), 291–323.
<https://doi.org/10.1177/10780870122184876>.
- Denhardt, R. B., & Denhardt, J. V. (2000). The new public service: Serving rather than steering.
Public Administration Review, 60(6), 549–559.
<https://doi.org/10.1111/0033-3352.00117>.
- World Health Organization. (2002). *Active ageing: A policy framework*. World Health
 Organization. <https://extranet.who.int/agefriendlyworld/wp-content/uploads/2014/06/WHO-Active-Ageing-Framework.pdf>.
- World Health Organization. (2007). *Global age-friendly cities: A guide*. World Health
 Organization. <https://www.who.int/publications/i/item/978924154730>.